

De conceptu petrae ecclesiae apud ecclesiologiam byzantinam usque ad Photium.

Dr. Fra A. Guberina.

PRAEFATIO.

His ultimis temporibus sat multum disputabatur, quaenam causae schismatis orientalis fuerint. Multae rationes, tum politicae tum philosophicae, theologicae necnon psychologicae allatae erant. Praesertim insistebatur in rationes psychologicas. Multi auctores affirmant jam saec. IV. Orientem diversam, ut dicunt, mentalitatem, quam Occidentem habuisse. Hae diversitates a theologis et historicis satis erant studio subjectae. Mirum tamen est, quomodo viri studiosi plene illum particularem, byzantinum, conceptum ecclesiologicum, quem revera mens byzantina vivebat, non perspexerint. Dum ex. gr. de proprio conceptu ab occidentali diverso SS. Trinitatis apud patres graecos, jam multae dissertationes conscriptae inveniuntur,¹ e contra: de illo proprio conceptu byzantino ecclesiologico primum opus prodiit paucis annis antea Labaci, scriptum a doctissimo profesore universitatis labacensis, doct. Grivec. Dominus Grivec suo opere »Doctrina byzantina de primatu et unitate Ecclesiae« factum maximi momenti demonstravit, scilicet: »Sicut propria est«, sunt ejus verba »graeca cogitandi ratio de processione Spiritus Sancti, ita propria est byzantina cogitandi ratio (mentalité) de unitate et primatu Ecclesiae« (p. 8).

¹ Cf. Regnon: *Etudes de théologie positive sur la Sainte Trinité*, 4 v. (de nostra re I. tractat); Hugon, *Le mystère de la très Sainte Trinité*, Paris, 1912; Ch. Pesch, *Zwei verschiedene Auffassungen der Lehre von der allerheiligsten Dreieinigkeit*; De Moester, *Etudes sur la théologie orthodoxe*.

Quo opere motus, studio de diverso conceptu Ecclesiae inter Orientem et Occidentem speciālem curam dedi, et quandam partem¹ fructus hujus studii nunc exponere desidero. Stundendo ecclesiologiae byzantinae perspexi, primas radices ecclesiologiae hodiernae orientalis in quadam speciali cogitandi ratione inveniri, quae cogitandi ratio jam ante schisma apud theologos communis facta est. Hac mea dissertatione attentionem doctorum virorum attrahere vellem ad quandam theoriam theologorum byzantinorum, quae, mea saltem opinione, multum influxit in creanda hodierna ecclesiologia orientis ex una parte, ex altera vero novam clavem nobis tribuere potest ad solvendas quasdam difficultates, quae ex verbis et factis ss. patrum contra primatum romanum afferri solent.

Nondum inveni auctorem, qui de hac re expresse scripsit, ideoque mea dissertatio forsan obscura multis videbitur. Forsitan cuidam nec sanae doctrinae nec traditioni catholicae conformis videbitur. Hunc rogo, ne nimis quibusdam expressionibus confundatur, sed potius plenum conceptum de opinione auctoris percipiat et ad leges critices mensuret. Si ita judicaverit, persuasum habeo, a nemine me falsae dictrinae accusari, Caeteroquin iudicium meum omnino auctoritati ecclesiasticae subijcio, cujus semper praesto sum infallibili sententiae parere.

Haec dissertatio primum continet volumen completi studii de historia ecclesiologiae byzantinae, quam, Deo favente, conscripturus sum. Quare ut quaedam introductio vel praelego- mina totius studii accipienda et dijudicanola est.²

I. Ecclesiologia praenicaena.

1. Primis tribus saeculis quando ecclesiastica fides maxime ab haereticis gnosticismo imbutis impugnabatur, apologetae doctrinae catholicae ad traditionem ecclesiasticam in quan-

² Nucleum hujus dissertationis in libello »Katolicizam u kršćanskoj starini (p. 15 ss) necnon in periodico »Bogoslovska Smotra« an. XIV. (1926.) fasc. 3, pag. 287—302. exposui. Nunc rem fusius et magis syntetice demonstrare intendo.

Sanctos Patres juxta editionem Migne cito nisi aliud notetur.

³ Hanc dissertationem in manuscripto perlegit et adnotationibus exornavit professor in Pontificio Instituto Orientali. T. Spačil, Qua de re gratias ago summas docto et amabili patri professori.

tum conservata est apud singulas ecclesias sive directe sive indirecte ab apostolis procedentes provocabant. His auctoribus non necesse erat, ut nimis curarent ad demonstrandam unitatem hierarhcam, a qua tota custodia depositi revelati dependet. Ratio erat, quia eorum adversarii proprias sectas cum quadam organisatione sociali (marcionismo excepto) non condemabant, sed inclinati erant, ut proprias sententias philosophicas cum doctrina revelata immiscerent. Gnosticismus saec. II. et III., protestantismus nostri temporis est. Si ad hoc bene intendimus, nil nobis mirum erit, ut legentes auctores hujus temporis perspiciamus ipsos nimis intentos esse ad extollendam auctoritatem episcoporum ut custodum veritatis revelatae et quasi negligentes momentum romani episcopi in vera fide dijudicanda.

Verum est his temporibus, quando ecclesiologia adhuc in fasciis erat, theologos in omnibus, quae ad doctrinam de Ecclesia referuntur, non sibi semper constare; sed tamen uti distinctio hujus ecclesiologiae haberi potest: ipsam totam metaphysicam unitatem Ecclesiae a S. Petro, utpote »**petra**« Ecclesiae eruere. Certum est auctores horum temporum ob rationes indicatas non multum curare, ut omnia, quae in Ecclesia fiunt, ad successorem S. Petri referant, sed tamen constat, ipsos totam hanc potestatem directe vel indirecte cum potestate s. Petri connectere; immo non semel potestatem regendi et apsolvendi episcoporum eruere ex verbis s. Math. 16, 18—19⁴ etsi ipsos non latet, non deficere textus s. Scripturae, qui directe potestatem regendi et apsolvendi episcoporum spectat.

Si ex. gr. ecclesiologiae Tertulliani catholici studemus, magnum nobis apparebit auctoris studium, ut valorem apostolicum diversarum ecclesiarum ex eo, quod ab episcopis ut talis nobis tradita est, deducat. (De praes. haeret.). Semper tamen prae oculis habet unam originem hujus doctrinae a multis praedicatae.

»In orbem profecti (apostoli) eandem doctrinam ejusdem fidei nationibus promulgaverunt. Et perinde ecclesias apud

⁴ Cf. Cyprianus, ep. 33; De aleatoribus, 1 Batiffol, L'Eglise naissante et le catholicisme, 423, 431, 435 n. 2.

unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei et semina doctrinae ceterae ecclesiae mutuatae sunt et cottidie mutantur, ut ecclesiae fiant. Ac per hoc et ipsae apostolicae deputabuntur, ut suboles apostolicarum ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur necesse est. Itaque tot ac tantae ecclesiae una est illa ab apostolis prima, ex qua **omnes**. Sic omnes primae et omnes apostolicae, dum una omnes. (De praescriptionibus haereticorum, 20, 4—8). Ob rationes super indicatas non tam curat Tertullianus, ut expresse, se hanc unitatem a s. Petro eruere, dicat, sed de hoc serium dubium esse non potest. De solo Petro a Tertulliano »Petro aedificandae ecclesiae« (De praescr. 22.), vel »super illum aedificata est« Ecclesia (De monog. 8.) vel »in ipso Ecclesia extracta est« dicitur (De pud 21.).

»Latuit aliquid Petrum, aedificandae Ecclesiae petram dictum, claves regni coelorum consecutum et solvendi et alligandi in coelis et in terris potestatem. Latuit et Joannem aliquid dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem cui sol. Dominus Judam traditorem praemonstravit, quem loco suo filium Mariae demandavit. Quid eos ignorasse voluit, quibus etiam gloriam suam exhibuit, et Moysen et Eliam et insuper de coelo Patris vocem? . . . Ignoraverunt itaque et illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes Scripturas edidisse dignatus est« (De praescriptionibus c. 22.).

Hic fere omnes apostoli eorumque dignitates enumerantur, et solus Petrus »aedificandae Ecclesiae petra« vocatur. Haec persuasio de Petro ut unico fundamento erat tam fortis apud Tertullianum ut heretico facto, doctrinam catholicam de potestate clavium ita impugnaverit quasi verba Domini: »Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam« unice et personaliter de s. Petro dicta essent (De pudic. 21.). Etsi haec exegesis in se falsa est, tamen clare demonstrat mentem christianam illius temporis de momento S. Petri in fundanda Ecclesia.

Adhuc clarius a s. Cypriano Petrus ut unicum fundamentum Ecclesiae exhibetur. Non obstantibus ejus quaerelis contra papam Stephanum necnon quibusdam ambiguis expressionibus, omnino tamen certum est, Cyprianum ultimam radicem Ecclesiae ejusque unitatis s. Petrum considerasse. Hoc

clare apparet ex ejus libro »De catholicae Ecclesiae unitate« praesertim vero e illa longiore — tamen authentica — redactione. In quo libro haec leguntur:

»Loquitur Dominus ad Petrum: Ego Tibi dico quia TU es Petrus et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam... Super unum illum aedificat Ecclesiam suam... ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit... exordium ab unitate proficiscitur... cathedra Petri super quam fundata est Ecclesia« (c. IV.). Etiam in aliis suis scriptis Cyprianus saepissime Petrum ut fundamentum Ecclesiae habet ex. gr. ep. 43.: »Una Ecclesia et cathedra una super Petrum Domini voce fundata.« ep. 70.: »Una Ecclesia super Petrum... fundata, De habitu virginum 10.: »Super quem posuit et fundavit Ecclesiam« (Cf. De exhort. mart. Mig. 4. 695 a, ad Florentium, 418; ad Quintum 423 etc.). De illo speciali momento ecclesiologiae africanae sermo infra erit.

2. In Oriente doctrina ecclesiologica non tam curabatur ac in Occidente, et tamen in quaestione, quae nostra interest non essentialiter ab ecclesiologia occidentali differt Ubi Origenes historice et theologice de Petro loquitur fere eadem via ac ejus coëtanei in Occidente ambulat. Christus »magno illi Ecclesiae fundamento et petrae solidissimae super quam... fundavit Ecclesiam... modicae fidei, inquit, quare dubitasti« (Mg. P. G. 12. 329.). Alio loco dicit; »Petrus autem, qui tamquam fundamento superstructa est Ecclesia Christi, adversus quam nec ipse inferorum portae praevaliturae sunt« (14. 188).

Verum est apud Origenem quaedam inveniri, quae ac omnino contraria tam firmæ menti Tertulliani ac Cypriani de unico fundamento, explicari possent. Ille ex. gr. non tam loquitur de Ecclesia, quam de ecclesiis, immo in commentando Mth. 16. 18 dicit: »Petra enim est omnis discipulus Christi... et super quamlibet hujusmodi petram aedificatur omnis sermo ecclesiasticus« (13. 997). Sed in ejusmodi verbis nondum audeo videre perfectum illum novum spiritum ecclesiologicum, de quo postea loquar, sed potius cum B a t i f f o l (L' Eglise, p. 392—3) dicerem, haec verba monumentum exegeseos allegoricae Ori-

genis esse idque in applicatione morali. Concedo tamen omnia, quae Origenes in suo commentario super *Math.* 16, 18—19 scripsit non tam facile explicari ex mera exegesi allegorica posse. Forsan jam prima indicia novae theoriae, de qua sermo erit, in sequentibus verbis Origenis secerni possent: »Si verum super unum illum sollummodo Petrum totam Ecclesiam a Deo aedificari arbitraris, quid de Joanne tonitruui filio et unoquoque apostolorum dixeris? Alioquin an audebis dicere, portas inferi speciatim adversus Petrum non praevalituras, praevalituras autem adversus reliquos apostolos et perfectos. Nonne vero et omnibus et in his singulis fit istud, quae supra dictum est: »Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam« (13, 1000). Hoc loco Origenes docet non unam, sed plures petras Ecclesiae esse, apostolos vero non superponi sed iuxtaponi Petro, cui tamen ab Origine primatus non denegatur. Quae ideae essentiam novae opinionis constituunt.

Doctrinam de unica petra Ecclesiae, eaque Petro, optime discipulus Origenis, Firmilianus, episcopus caesarensis in Cappadocia expressit. Acriter papam Stephanum ob ejus doctrinam de baptismo haereticorum impugnans, ipsi objicit ac sua doctrina multas petras in Ecclesia induceret. »Atque in hac parte juste indignor ad hanc tam apertam et manifestam Stephani stultitiam, quod qui sic de episcopatus sui loco gloriatur, et successionem Petri tenere contendit, super quem fundamenta Ecclesiae collocata sunt, multas alias petras inducat et ecclesiarum multarum nova aedificia constituat, dum esse illic baptisma sua auctoritate defendit. Nam qui baptizantur complent sine dubio Ecclesiae numerum. Qui autem baptisma eorum probat, de baptizatis Ecclesiam illic esse confirmat. Nec intelligit ofuscari a se et quodam modo aboleri christianae petrae veritatem qui sic prodit et deserit unitatem« (ep. 75). — Firmilianus sententiam Stephani rejicit, quia si illa esset vera, putat discipulus Origenis, tunc unitas petrae Ecclesiae, quae Petrus est, rueretur, et plurae petrae inducerentur, quae omnia traditioni Ecclesiae contraria sunt.

II. Status ecclesiasticus saec. IV.

1. Post edictum Mediolanense tum imperium tum Ecclesia novam faciem externam induerunt. Novae haereses sese ut sectae constituebant et nunc — quod ante pacem raro fiebat — episcopi vel patres vel praecipui defensores hereseon erant. Quo tempore concilia saepissime coadunabantur et episcopi in ipsis coadunati contra suos collegas anathema pronuntiabant. Hoc modo in mente theologorum fideliumque paulatim obumbrabatur oblivioneque terebatur illa unitas episcopalis, quae primis saeculis jam a priori ab omnibus admittebatur. Cum vero in concilio majoritas membrorum plus minusque rem ultimo dirimeret, hoc modo procedendi paulatim opinio invalebat creabaturque unitas Ecclesiae in pluribus non in uno consistere. (Batiffol, *La paix constantinienne*, p. 307—61.)

2. Huic facto historico alia theologica et psychologica accesserunt, quae sive directe sive indirecte confirmabant opinionem: unitatem externam Ecclesiae in pluribus, non in uno jacere. Orientales semper inclinati erant ad quendam vagum mysticismum et symbolismum aegreque ferebant concipiebantque auctoritatem absolutam et monarchicam in rebus invisibilibus (Grivec, op. c. p. 38—9; Soloviev, *La Russie et l'Eglise universelle*, p. 2—8). Hoc mysticismo etiam auctores christiani imbuti erant. Praeter mysticismum confusionem quandam translatio sedis imperialis ab antiqua ad novam Romam creabat. Ob quam translationem opinio divulgabatur, supremam auctoritatem ecclesiasticam immobilem non esse, nec a Deo institutam, sed secundum vicissitudines politicas regulari. Haec opinio famosum canonem 28. chalcedonensem peperit, quem quibusdam annis antea canon III. primi concilii Constantinopolitani (381.) praecessit. Hic canon sonat: »Constantinopolitanus episcopus habeat prioris honoris partes post Romanum Episcopum, eo quod sit ipsa nova Roma.« (Mansi, 3, 559). Inhaerentes vestigiis hujus canonis, qui tantum primatum honoris post Romam Sedis Constantinopolitanae propugnat, quidam patres in sessione XV. concilii chalcedonensis redigerunt dictum canonem 28. qui ita sonat: »Nos decernimus ac statuimus de privilegiis sanctissimae ecclesiae Constantinopolitanae Novae Romae. Etenim antiquae Romae throno, quod urbs illa imperaret, jure patres privilegia

tribuerunt. Et eadem consideratione moti 150 Dei amantissimi episcopi sanctissimo Novae Romae throno aequalia privilegia tribuerunt, recte judicantes, urbem quae et imperio et senatu honorata sit, et aequalibus cum antiquissima regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis non secus ac illam, extolli ac magnifieri, secundam post illam existentem . . . » (Mansi 7, 370. Hic canon ulterius ac supra dictus canon conlitanus processit. Propugnat primatum jurisdictionis ea ex ratione, quia Connpoli imperator et senatus, ut antiquae Romae regnant. Spiritu hujus canonis politica ecclesiastica byzantina omnino imbuta erat. Primis temporibus consequentia ultima (ex hoc canone) non deducebatur, sed tamen ejus auxilio quaedam confusio necnon diffidentia erga auctoritatem Sedis Romanae creabatur. Cum vero secundum communem opinionem tantum sedes ab apostolis fundatae, jus ad quandam praeminentiam in hierarhia ecclesiastica habuerint, ex una parte fabula de S. Andraea fundatore sedis byzantinae excogitata est, ex altera vero theologia officialis byzantina vitabat omnino, ne Sedem Romanam onomastice »Sedes apostolica« vocaret (Grivec: Doctrina 44. ss.), volens hoc modo suam sedem extollere, romanam vero postponere. Photius fuit primus, qui logicam sequelam ex canone chalcedonensi deduxit. Quod factum est in epistola Michaelis III. Photio inspirante scripta, ad Nicolaum I., ubi affirmatur ob translationem sedis imperialis etiam primatus ecclesiasticus Roma Connpolim translatus fuisse. (P. L., 119, 948, 1157). Totum spiritum hujus canonis dictamque affirmationem photianam directe s. Methodius in celebri scholione vetere slavico confutat. (Guberina: Pentarhijski nazor sv. Ćirila i Metoda. Bogoslovska Smotra, godina 1925, broj 4).

3. Sanctus Paulus docet Ecclesiam corpus Christi Christumque ejus caput et fundamentum esse. Patribus orientalibus haec doctrina praeplacebat. Magis animae eorum mysticae favebat. Doctrinae vero catholicae nihil contrarii continet. Quod etiam patres persuasum habebant. Sed tamen non raro occurrit, ut ipsis difficile evaserit omnes textus, qui de primatu Christi et Petri sermonem habent, in plenam harmoniam reducere. A s. Paulo Christus vocatur »Petra angularis«, nomine πέτρα a Christo etiam Petrus insignitur. Duae »petrae«

in una ecclesia ipsis difficultatem creabant, qua diverso modo liberari satagebant. Cum vero in versione graeca evangelii s. Mathaei aramaica vox »kefa« duplici versione *πετρος* — *πέτρα* vertatur ipsis videbatur *πέτρα* de qua Salvator in Matth. 16, 18, loquitur revera, non esse personam s. Petri, sed quid aliud. Qua explicatione liberari a proposita difficultate putabant.

Hanc difficultatem optime intellexit et sensu catholico solvit jam s. IV. s. Asterius. Ille scripsit: »Immo vero Isaias vaticinio ait, posuisse Patrem Filium lapidem angularem: nimirum significans, mundi totam concretionem illo fundamento ac basi nixam esse. Quin et rursus Unigenitus uti sacris Evangelii libris conscriptum est Petrum fundamentum Ecclesiae dicit. Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Primus enim revera hic, seu grandis quidam ac durus lapis, in mundi hujus cava demissus est sive in convallem plorationis, quemodmodum David ait: ut christianos omnes superaedificatos putans, in sublime nempe ad spei nostrae domicilium, subvehat. Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Sed et simili quoque Salvator noster appellatione, primum suum discipulum honestandum dixit, nominans fidei petram. Per Petrum ergo verum ac fidelem pietatis doctorem effectum ecclesiarum stabilis inflexaque formatio consistit . . . isque ipse rectam nihilque perversi habentem fidei confessus regulam, cunctisque nobis inviolabili lege tradens pietatis sermonem, haud indonatus abiit, ac sine praemio: quin potius ab eo beatus nuncupatus qui eximie beatus est, fidei petra appellatur, fundamentumque ac basis Dei Ecclesiae« (40, 268 ss.). Adhuc magis praecise, quidam pseudo-Basiliius ejusdem temporis hanc difficultatem solvit: »At dixerat Petrus . . . Filius es Dei altissimi, cumque audisset: Petra es, praeconio nobilitatus est. Quamquam autem petra est, non ut Christus petra, sed ut Petrus petra: Christus enim vere petra est incocussa: Petrus vero propter petram. Nam Jesus dignitates suas largitur, nec exhauritur: sed quae tribuit, retinet . . . Petra est: petram facit, et servis dat sua.« (P. G. 31, 1483).

4. Ut dixi, externus status Ecclesiae adhuc magis confirmabat mentem orientalem de Christo supremo capite Ecclesiae necnon occasionem dare poterat, ut Ecclesia potius oligarchice, quam monarchice conciperetur. Orientales praephotiani primatum romanum sive verbis sive factis docebant. Sed sub influxu sive inclinationum psychologiarum sive falsarum doctrinarum canonis 28. chalc. necnon status politici imperii et Ecclesiae, quae innumeris schismatibus lacerabatur, multi auctores credebant difficultatem, quae ex doctrina de *πέτρα* Ecclesiae, qua et Christus et Petrus in revelatione appellantur, afferri solebat, hoc modo solvi posse, si admittatur tantum una »petra« vero sensu Ecclesiae esse, omnes alii apostoli »petrae« sensu improprio, secundo, visibiles esse. Ideoque in sermone ecclesiologico Petrus non vocandus esset »πέτρα« Ecclesiae, sed ejus »pastor«, in ordine vero hierarchico Petrus totam auctoritatem (sensu definitionis vaticanae) obtinet. Quae solutio difficultatis non fuit systematice ab uno nec una vice proposita, sed paulatim in mente theologica auctorum creabatur. Hoc responsum intra limites orthodoxiae plene maturatum est saec. IX., ut e scriptis Theodori Studitae patet.

5. Haec solutio habet quid proprii nondum ab auctoribus plene perscrutati. Ipsa data est ut fructus cujusdam theoriae circa naturam constitutionis ecclesiasticae. Ipsa totam operam dat, ut locum s. Petri in constitutione Ecclesiae determinet. Cum vero sub influxu mysticismi orientalis ex una parte, ex alia vero status externi Ecclesiae necnon doctrinae ambiguae — saltem indirecte — canonis chalcidonensis creata sit, omnia haec elementa plus minusve clare in ipsa percipi possunt.

III. Duplex modus constitutionem Ecclesiae considerandi.

1. Si consideramus theologos orientales hujus temporis non ut polemistas, sed, ut ita dicam, metaphysicos doctrinae ecclesiologicae, apparebit nobis ipsos in duas partes discedere. Quidam eorum continuant considerationes veterum circa constitutionem Ecclesiae, magis tamen insistentes valorem s. Petri ut est fundamentum, *πέτρα* Ecclesiae. Hi auctores considerando rem in abstracto, verba Domini Math. 16,

18: Tu es Petrus etc. generatim sumunt ut principium suae philosophiae ecclesiologicae et considerant Ecclesiam ut domum omnimodo exstructam super solum Petrum. In explanando textu semper primo unum et unicum fundamentum considerant, super quod Ecclesia aedificatur. Petrus unicus substat ipse solus sustentat totum aedificium. In qua opinione auctoritas apostolorum mensuratur secundum locum, quem in hoc fundamento, Petro, non vero iuxta (ut recens opinio docebit) obtinet, ideoque fautores hujus opinionis in demonstrando primatu Petri praeprimis ad Math. 16, 18 provocant, ab his per excellentiam Petrus: *πέτρα* titulatur.

2. Verum est hanc theoriam decursu temporis a sua puritate magis magisque declinasse. Pauci sunt auctores, qui ei stricte adhaerent. Inter hos eminent praesertim S. Epiphanius († 403), qui de Petro dicit: »Petrus solidae petrae instar nobis extitit, qui velut fundamento Domini fides innititur, supra quam Ecclesia omnibus modis exstructa est« (*ἐφ' ἣ ᾧ ὠδομητο ἡ Ἐκκλησία κατὰ πάντα τρόπον*) (41, 1029) ipse est »firmissimus structurae lapis ac divinae domus fundamentum« (41, 1029.). Epiphanius nos docet, consentaneum fuisse, ut Christus Petro »solidae illi petrae, supra quam est Ecclesia Dei fundata« suam divinitatem revelaret.

Sanctus Asterius non minus ac Epiphanius traditioni adhaeret, qui in sua homilia in S. Petrum et Paulum totus est in Petro ut *πέτρα* exhibendo, utpote »per Petrum . . . Ecclesiarum stabilis inflexaque firmitas consistit« (40, 268, cf. 280). Ita sentiunt Ss. Gregorius Nasiansenus et Nyssenus (46, 734), Didymus (39, 417). Illi ergo continuant magisque expoliant traditionem praenicaenam Tertulliani, Origenis, Cypriani et aliorum.

3. Opinionem hanc optime illustrant et practice applicant S. Athanasius ejusque socii episcopi aegyptii in quadam epistola, in qua contra suos adversarios ad papam Felicem II. appellant. Illi scribunt: »Similiter et a dictis patribus (concilii nicaeni) est definitum consonanter, ut si quisquam episcoporum aut comprovinciales aut iudices suspectos haberit vestram sanctam romanam interpellet sedem . . . Ipso enim firmamentum a Deo firmum et immobile percepit . . . Ipsa est enim sacer vertex in quo omnes ecclesiae ver-

tuntur, sustentantur, relevantur. Et sicut in Christo christiani, ita in petra, idest **Petro** r e n o v a n t u r ecclesiae Tu es enim Petrus . . . et super fundamentum **tuum** Ecclesiae columnae, idest **episcopi** qui Ecclesiam sustinere et propriis humeris portare debent, **tibi** sunt confirmatae . . .» (Mai, t. X. pars II. p. 281).

4. Saeculo IV. arianismus mundum christianum devastabat, et Divinitatem Christi directe impugnabat. Ecclesia, praesertim docens, statim intuita est quanti ponderis haec haeresis esset. In concilio nicaeno eam sollemniter damnavit et symbolum hujus synodi ut sacrosantum et unicam conditionem suae existentiae confirmavit (Batiffol, La paix, p. 307—10). Orthodoxi et haeretici e sacra scriptura argumenta pro sua doctrina hauriebant. Cum vero doctores ecclesiastici persuasum haberent, a fide in divinitatem Christi ipsam Ecclesiam dependere, quasi quadam analogia affirmare debuissent etiam fidem in divinitatem Christi fundamentum Ecclesiae esse.

Occasionem hujusmodi conceptionis ipsa adjuncta confessionem Petri concomitantia praebuerunt. Haec adjuncta confessionem divinitatis Christi et primatum Petri inter se intime connectunt. Maximum argumentum contra arianos patres in confessione Petri invenerunt. Cum vero confessionem Petri eius proclamatio »petra Ecclesiae« secuta esset, tum apologetae facillime credere potuissent, contentum confessionis Petri i n s i m u l cum persona Petri facere fundamentum Ecclesiae. Et revera hic conceptus falsus non est. Sic ex. gr. quidam pseudo Chrysostomus dicit: »Christus enim sapiens est vir qui aedificavit domum suam id est Ecclesiam super Petram id est supra fortitudinem fidei. Nam **et** fortitudo fidei Petra dicitur propter quam Simon **Petrus** dictus est, ad quem dicit Deus: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam«. (56, 744). Adhuc clarius verus Chrysostomus hanc ideam exprimit cum dicit: »Quod ait Petro columnae, fundamento, qui propterea vocatus fuit Petrus, quoniam petra factus erat in fide« (ἰὼ διὰ τοῦτο κληθῆναι Πέτρω ἐπειδὴν τῆ πίστει πεπετρὼ νόσος ἦν) (In psalmum 50).

Si vero ita res se habeatur tunc in sermone vulgari licet »partem pro toto« sumere et altera vice Petrum, altera autem eius fidem, »petram, fundamentum Ecclesiae« vocare. Nil miri

si patres polemizantes contra arianos saepissime de fide explicant Matth. 16, 18, quin tamen velint denegare secundum sensum litterarium haec verba personam Petri respicere. Quod praesertim eo demonstratur, quod iidem patres verba Matth. nunc de Petro nunc de eius fide explicant; adjuncta vero periodi arianae nullam rationem internam eis praebuerunt, ut sensum verborum Domini ad personam Petri extendentes perverterent. In hoc ergo casu patres explicant Matth. 16, 18, de fide vel Christo tantum sensu accommodatio, vel melius consequenti, in quantum conceptio de fide ut »petra Ecclesiae« consequitur et procedit ex doctrina de Petro ut »petra Ecclesiae«.

Huic cathogorae maxima pars patrum praesertim latinorum tempore arianismi adscribenda est. Principalis assecia hujus exegeseos s. J. Chrysostomus fuit, qui multoties promiscue nunc Petrum nunc fidem vel fundamentum Ecclesiae vocat et ita Matth. 16, 18 explicat. (Cf. Marini, Il primato di S. Pietro e de' suoi successori in San Giovanni Crisostomo, Roma, 1922; Jugie, Saint Jean Chrysostome et la primauté de Saint Pierre, Echo d' Orient, 1908, p. 5 ss.).

5. E contra alii quidam scriptores imbuti erant diversa quadam opinione circa momentum Petri in constitutione Ecclesiae. Statim post pacem tendentia quaedam plus minusque inconscia cernebatur sese removendi a trita via traditionis et inclinandi ad aliam quamdam philosophicam considerationem constitutionis Ecclesiae in qua S. Petrus non tam eminent. Tamen apud fautores hujus tendentiae ne ullum quidem dubium de **reali** primatu jurisdictioneque plena S. Petri ejusque successorum in universam Ecclesiam, aderat. Ipsi considerant Petrum non ut fundamentum, basin unicam Ecclesiae, super quam omnes et omnia, non exceptis apostolis supraaedificantur, sed potius Petrus est: praecipua petra (*λίθος*), praecipuum fundamentum, aliique apostoli huic fundamento non superstruuntur, sed juxta ponuntur, ita ut non sit in Ecclesia tantum una petra, sed plures. Petrus tamen est praecipua petra et ordinarie ab eo totum aedificium dependet. Haec recens opinio non curat, ut aedificium Ecclesiae consideret incipiendo a fundamento visibili, quod essentiale est in traditionali sententia, sed potius ab hac

consideratione abstrahit. Ipsa primo intuitu oculos vertit ad infimas partes aedificii. Prae oculis habens verba Pauli Eph. 2, 20 ss. sententia recens putat, melius esse Christum fundamentum Ecclesiae considerare, **omnes** alios apostolos ut fundamenta secundaria, quae fundamento principali (Christo), ut infimae partes aedificii superponuntur. Ideo ipsi placet Petrum aliquo modo in eodem ordine cum aliis apostolis ponere (non ut facit vetus, Petrum ut fundamentum, alios vero huic fundamento superstantes), tamen omnino servando totam auctoritatem Petri super totum gregem (Hoc valet de ipsa sententia in se, non vero conclusionibus, quae juste vel injuste ex ea erui possunt).

6. Characteristicum litterarium novae opinionis est, quod ejus auctores in probando primatu Petri omnino negligunt, ut provocent ad textum S. Matth. 16, 18. Immo non raro occurrit, ut, contextu vere exigente, tamen hunc versiculum praetereant et ad Matth. 16, 19, (18 omittitur!), Luc. 22, 32, Joan. 21, 15 etc, provocent. Multi fautores hujus sententiae ex omni parte S. Scripturae argumenta pro primatu Petri congerunt et tamen quando expresse explicant Matth. 16, 18, vel illum in mentem revocant, non loquuntur de Petro ut *πέτρα* Ecclesiae, sed hoc epitheton alicui alii subjecto, fidei vel Christo, attribuunt. Verum est etiam apud assecclas traditionis verba Domini: »Et super hanc petram« non raro fidei Petri applicari, sed ex omnibus aliis circumstantiis patet, hanc explicationem accommodatitiam esse, dum econtra apud scriptores novae opinionis magis esse litterariam.⁵ Haec vero inclinatio evitandi dictum locum in demonstrando primatu Petri erat tam vehemens — praesertim posteriori aetate — ut si aliquoties occurrit ut Petrus fundamentum Ecclesiae vocetur, tamen omnino evitetur eum *πέτρα* appellandi, sed aliis homonymis utuntur ut *κορηρίς*, *θεμέλιος*, *ἔδραϊωμα* quae tamen primarium valorem verbi *πέτρα* sensumque verborum Domini, attenuant.

Cum vero hi doctores imbuti fuissent idea de unica vero sensu petra Ecclesiae, idque Christo, omnesque alios apostolos petras secundarias credidissent, quidam eorum ad demonst-

⁵ Hanc distinctionem fusius explicavi in articulo: Vlast u Kristovoj Crkvi (p. 287—289.) in quo quasdam difficultates contra primatum Petri ex patribus a theologo orthodoxo Jakšić collectas solvebam.

dam hanc doctrinam ad Matth. 16, 18 provocabant. Secundum eos verba Christi Matth. 16, 18 nil aliud nec magis demonstrarent ac Petrus ipsis »unus ex his montilus vel petris domum Dei fulcientibus declaratur« Matth. 16, 18 in luce Eph. 2, 20 ss. iudicatur et in verbis Domini de persona Petri invenitur documentum pro vebis Pauli apostolos omnes fundamentum esse idque superaedificatum »ipso summo angulari lapide Christo Jesu«. In hoc fundamento apostolorum superaedificato »ipso summo angulari lapide Christo Jesu« speciatim eminet S. Petrus, quia ipsum unicum inter secundarias petras Ecclesiae, i. e. apostolos, Christus vocavit, »petram« et ratione hujus proclamationis ipse primatum tenet inter diversas »petras domum Dei fulcientes«.

7. Ut patet, haec nova opinio non parum ab antiqua differt, sed tamen utraquae orthodoxa est. Sententia vetus omni periculo caret, haec vero altera jam germina fere totius ecclesiologiae hodiernae orthodoxae continet. Sed tamen prae oculis habendum est, transitum ab antiqua theoria ad recentem in mentem theologorum non fuisse instantaneum, sed evolutivum, ideoque apud multos fautores sententiae recentis non pauca elementa antiquae reperiri posse. Pugna inter utramque opinionem erat magis psychologica quam theoretica. Ipsa in mente et animo theologorum pugnabatur, quae de re de multis primis auctoribus certe dici non potest cui ex duabus sententiis adhaereant. De ipsis affirmari potest, quatenus tendentia in eorum mente prevaleat.

IV. Documenta Patrum.

Sanctus Nilus dicit Petrum inter praepositos Ecclesiae »primum saxum Ecclesiae« (*πρῶτος λίθος τῆς ἐκκλησίας*) fuisse (79. 334). Cum vero ex una parte *λίθος* non significat lapidem fundamentalem (quod significat *πέτρα*), ex alia vero numerus *πρῶτος* supponit alium in eodem ordine, clarum est S. Nilum paululum a traditione recessisse. Hanc recessionem demonstrat etiam affirmatio Nili »Petrum esse summum apostolorum, qui et Cephas nominatur«, sed »ipse Ecclesiae aedificium in confessione fidei aedificare paravit« (88, 1693). Certum

vero est Theodoretum Cyrensem (458) Petro omnia alia attributa primitiaria tribuere, excepto fundamento *πέτρα* quod ejus fidei vel Christo adscribit (80, 293 c). Sic ex gr. Theodoretus dicit: »Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui. Cum divinam prius gratiam ostendisset, tum seipsum sapientem architectum appellavit. Ego primus, inquit, in vobis feci fundamenta pietatis. Alius autem supraedificat. Unusquisque autem videat quomodo supraedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Oportet supraedificare, non fundamenta jacere. Neque enim aliud potest iacere fundamentum, qui vult sapienter aedificare. Hoc fundamentum iecit beatus Petrus vel potius ipse Dominus. Cum enim dixisset Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi, dixit Dominus: Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Ne vos ergo denominate ab hominibus. **Christus enim est fundamentum** (82, 248—9)«.

»Nemo igitur alium quenquam stulte putet Christum esse, quam Filium unigenitum; neque nos sapientiores Spiritus gratia existimemus esse, sed magnum Petrum audiamus clamantem: Tu es Christus Filius Dei vivi, audiamus et Christum Dominum confessionem hanc confirmantem: Super hanc enim petram, inquit, aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non praevalent adversus eam. Idcirco sapientissimus Paulus ecclesiarum praestantissimus architectus non aliud, sed hoc ipsum defixit fundamentum. Ego enim inquit ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem supraedificat... Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est **Christus Jesus. Quomodo ergo aliud excogitant fundamentum, qui non ponere fundamentum, sed superpositum fundamentum aedificare jussi sunt?**« (83, 1305).

»Ariel vero Hebraeorum lingua montem Dei significat, vel secundum aliam interpretationem, lumen Dei. Sic autem, ut ego arbitror, vocat altaris basin. Atque hic numerus cubitorum cum sacris apostolis consentit, qui bases et crepidines divinae gratiae fuerunt, et Ecclesiae fundamentum et crepido »Tu enim es Petrus, inquit, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam« dixit Dominus« (81, 1231). Omnino idem de Isidoro Pelusiota († 440) dicendum

est (78, 327). Eusebius historiographus appellat Petrum »maximum inter apostolos et virtutis merito reliquorum omnium principem atque patronum« (20, 172), sed verba Evangelii: Super hanc petram, nullibi ne indirecte quidem ad Petrum refert, sed nunc fidei nunc Christo ut »Petrae Ecclesiae«, applicat (23, 693; 24, 292).⁶

S. Cyrillus Hierosolymitanus S. Petrum et Paulum *οἱ τῆς ἐκκλησίας προστράται* vocat (33, 561 d). In Ecclesia Deus »primum posuit apostolos, secundo prophetas, tertio doctores« (1048). »Petrus erat is, qui coeli claves circumferebat« (564, 996); »apostolorum princeps et supremus Ecclesiae praeco« (693, 408), »Spirituales oves pascere iussus« (856). Ex allatis textibus, praesertim illo cath. XI., ubi expresse sermo fit de confessa a Petro divinitate Christi, patet Cyrillum prae oculis habuisse Math. 16, 18 et tamen in designanda eminentia Petri ipsum ommittit. Num casui hoc adscribendum sit?⁷

Major deviatio a traditione apparet apud S. Cyrillum Alexandrinum († 444) qui quam rarissime s. Petrum ut »fundamentum Ecclesiae« (Cf. 73, 220; 72, 916) sensu sententiae antiquae habet, dum in aliis innumeris textibus omnino proximus est recenti opinioni. Sic explanando verba Isaiae: »Et haurite aquam cum laetitia de fontibus salutaris«, dicit: »Fontes siquidem aquarum sunt divini discipuli... sunt idem et fundamenta mundi. Lapis enim selectus Christus, qui positus a Deo et Patre dicitur in fundamento Sion id est Ecclesiae...« (72, 157). Sequens hanc mentem Cyrillus S. Paulum nimis extollit, quem semel etiam

⁶ S. Joannes Damascenus in libro »Sacra parallela« Eusebium de Petro »firmum fundamentum, infractam petram, scopulum prominentem Ecclesiae, portum tranquillum, turrim minime labantem« (96, 136) dicentem citat. De authenticitate hujus textus non constat. Tamen nec hoc loco Petrus expresse »infracta petra« Ecclesiae sed simpliciter »infracta petra« vocatur, quae etiam de alio objecto ac sit Ecclesia et ab alias rationibus ac sit »πέτρα« Ecclesiae intelligi potest.

⁷ In catechesi XVII. Cyrillus scribit: »... aedificat Servator, sanctam nostram christianorum Ecclesiam, de qua dixit Petro: Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam« (33, 1045) Petrus hic non exhibetur ut »πέτρα«, sicut patet ex omissione verborum: Tu es Petrus etc. Paulo inferius dicit Ecclesiam aedificatam esse, sed de Petro silet.

»Praesidem Ecclesiae« (*τῆς ἐκκλησίας προστράτης*) (74, 765), vocat. Alio loco omnes sanctos lapides ecclesiarum vocat (*λίτους τῶν ἐκκλησιῶν*) (72, 157). Doctrina catholica est »doctrina duodecim illorum lapidum id est sanctorum apostolorum... Hi enim sancti lapides, sunt qui totum orbem terrarum circummeunt ac percurrunt« (72, 517). Petrus multis nominibus ad eius primatum sese referentibus a Cyrillo insignitur, sed titulus *πέτρα* deest, immo explicans significationem nominis Petri, affirmat »Petrus interpretatur solvens aut cognoscens« (72, 588). Haec interpretatio sequela philosophiae ecclesiologicae Cyrillianae, non vero philologiae est!

Data opera commentans Math. 16, 18, dicit Christum Petrum »pastorem praeposuit Ecclesiae«. Omnia alia, quae pro primatu Petri ex hoc textu facillime adduci poterat silentio praeterit. *Πέτρα* de qua Evangelium mentionem facit est »Dominus virtutum«. Explicans classicum textum primatus Cyrillus ad hunc probandum ad alium ac si ille insuficiens esset, recurrit. De significatione vero Math. 16, 18, Cyrillus alio loco clarius loquitur: »Cum enim Salvator in partibus Caesareae versaretur, quae dicebatur Philippi, rogaretque quemnam esse dicerent homines Filium hominis... (Petrus) clamavit dicens: »Tu es Christus Filius Dei vivi«, cumque veram de illo sententiam haberet, remunerationem tulit illico, Christo dicente: »Beatus es Simon, Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, quia tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam... Petram, opinor, quasi denominative nihil aliud quam incocussam et firmissimam discipuli fidem appellans, super quam etiam citra casus periculum firmata est ac fundata Christi Ecclesia...« (75, 865).

Cyrillus omnia elementa novae opinionis, propriis verbis hoc modo expressit: »Est enim fundamentum et basis incocussa Christus... Fundamenta etiam proxima et viciniore nobis intelligi possunt apostoli et evangelistae oculati testes et ministri sermonis... A Christo enim dictum est divino Petro... »Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam«, **petram** opinor vocans, **immotam fidem discipuli**« (70, 940). Adhuc magis a traditione recessit quidam pseudo-Basilii, auctor saec. IV. In suo commentario Isaiae explicans verba

prophetae: Quia erit in novissimis diebus manifestus mons Domini et domus Dei in summatibus montis (2. 2), concludit: 1. Domus Dei sita in cacuminibus montium »Ecclesia est juxta apostoli sententiam«; 2. Fundamenta hujus domus, quae sunt in montibus sanctis apostoli prophetae qua sunt »Unus ex his montibus erat et Petrus, super quam petram pollicitus fuerat Dominus suam se aedificaturum Ecclesiam« Cur Petrus »Petra« est? quia »sublimes et elati animi et a terrenis sese sustinentes jure optimo montes appellantur. Anima autem B. Petri vocata est sublimis petra propterea quod firmas in fide radices egerit constanterque et fortiter plagas in tentationibus illatas pertulerit«. Conclusio vero hujus opinionis haec est: »Quicumque igitur divinitatis cognitionem perceperit, ob mentis et earum actionum, quae ex ea proficiscuntur amplitudinem, saniore vita consumati, vertices sunt montium, in quibus domus Dei aedificatur« (30, 233). His verbis tota theoria recens evoluta est. Omnes apostoli, immo omnes homines virtutibus polentes, sunt fundamenta. Petrus est tantum »unus e montibus«. Cur vero? Non negatur ratio Math. 16, 18, sed potius insistitur in morali qualitate Petri; quod logicum est, alioquin omnes sancti fundamenta vocari non possent.

Procopius Gazeus († c. 528) Christum »Petro coeli claves tradidisse adjuncta ligandi solvendique potestate, cum pulchram fidei confessionem edidisse.« (87, 2661) dicit »Christi videbit Ecclesiam, de qua, quae supra montem est, civitatem abscondi non posse legimus... Nec eo tamen tempore priscis hominibus, mons ante manifestus exstitit, quam peccati Christus profligator, petra factus, super quam ipse Ecclesiam construxit... Monti porro Christi comparatus est in terram descensus, quia mons est, quod in terra multum eminet, ipsaque Domini caro, terra alioquin naturae communi exsistens, per eam, quam habet cum Deo affinitatem, sursum desumpta elevataque est; quam qui imitantur montes coeli et petrae domum Dei fulciantes vocantur; qualis et Petrus exstitit, de qua **ILLUD**: Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam« (87, 1872).

Cusmas Indicopleustes ita intellexit Math. 16, 18: »Hic est Petrus coryphaeus, cui concreditae sunt claves regni coelorum, qui in confessione sua fundatam

hebet Ecclesiam...» (88, 294). Petrus ergo verbis Math. 16, 18—9 claviger regni, non vero »petra« ejus creatur!

Joannes Damascenus Petrum vocat »antistitem et totius Ecclesiae gubernacula suscepturum« (96, 560) »clavigerum regni coelestis« (96, 556) »summum verticem, qui Christum Dei Filium dissertissime praedicavit dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi... Petra autem Christus est... quemadmodum divinus Paulus aperte nos docuit: Petra autem erat Christus« (96, 548). »Haec est firma illa et immota fides, super quam veluti petram Ecclesia fundata est, cujus tu merito cognomentum *ἐπίωνμος* geris« (96, 556). Petrus in montem Thabor a Christo adductus est, ut »testimonium, quod vere dederat (Petrus) a Patre perhibitum ostenderet, suaeque ipse sententiae fidem astrueret, quod nempe Pater coelestis hoc ei revelasset, quem etiam tanquam antistitem et totius Ecclesiae gubernacula suscepturum assumpsit« (96, 560). Christus ergo juxta Joannem Petrum socium suae transfigurationis ideo videtur fecisse, ut eum »tanquam antistitem et totius Ecclesiae gubernacula suscepturum«, non vero ut »petram« Ecclesiae, quae logice sequerentur, si Joannes »πέτρα« Math. 16, 18 de Petri persona intelxisset, suam divinitatem doceret.⁸

⁸ »La foi de Pierre est sans doute la pierre inébranlable sur laquelle repose l'Eglise, mais cette foi n'est pas separable de la personne de Pierre: c'est bien lui qui est la pierre« Jugie, Doctrine de Saint Jean Damascene sur l'Eglise, Echos d'Orient 1924. n. 136 p. 404.

Haec exegesis textus Joannis, 96, 556 minime est accurata. Petrus ob petram fidei »cognomentum gerit« ideo qua hanc fidem, petram Ecclesiae, confessus est. Non dicit Joannes, illam fidem, quae est petra Ecclesiae, unice a persona Petri inseparabilem esse, ita ut persona Petri et fides, qua petra Ecclesiae, synonyma esse. Ideoque conclusio Jugie: c'est bien lui qui est la pierre, justa non est. Attendendum est doctrinae Joannis: »Petra autem erat Christus« et illi theoriae recenti. — In libro »Sacra parallela« Joannes s. Basilium citat qui de nostra materia haec habet: »Ne timeas (Petre). Nam quod ligaveris supra terram, erit ligatum et in coelis... quod enim tibi pollicitus sum praestabo: super tuam instar petrae firmam fidem aedificabo Ecclesiam et portae inferi non praevalerunt adversus eam. Tu oves meas pasces, tu agnis meis pabulum porriges, tu ad dexteram meam tanquam tribunus stabis« (96, 149). Quidquid sit de autentia hujus textus, ille tamen clarissime probat ea, quae supra de modo demonstrandi primatum Petri apud asseclas novae theoriae de fundamentis Ecclesiae, diximus. (Cf. III, 6.)

Sententia recens apud s. Theodorum Studitam (826) summum apicem — tamen intra limites orthodoxiae — attigit. De primatu s. Petri ille est intime convictus, eumque plurimis argumentis demonstrat et tamen fere nunquam adduxit textum Math. 16, 18, dum econtra multoties affert Math. 16, 19. Petrus a Theodoro »Magnus«, pastor, *πρωτόθρονος*, Ecclesiae praeses, *κορυφαῖος* claviger Ecclesiae ejusque »pastoralis dignitatis principatum« habens vocatur. S. Paulus saepe ac Petrus eodem titulo, ut »Magnus«, insignitur. Paulus lux, sol mundi, dicitur. S. Bartholomaeus »ignea columna orthodoxiae« (99, 901) est »Ecclesiae fundamenta jactit« (*θεμελιοὶ τῆν Ἐκκλησίαν*) (793). S. Joannes »excelsissima columna Ecclesiarum... firmissimum fundamentum« (772), *ισόπετρος* (788), *μέγιστος τῶν ἀποστόλων* (1240), vocatur. Sanctus vero Andreas »decus apostolorum maximusque patrum« appellatur.

Sicut apostoli eorum quoque succesores alique de fide meritorii »fundamenta« Ecclesiae considerantur. Episcopus quilibet in persecutione ob fidem molestatus a Theodoro: *στῦλος τῆς Ἐκκλησίας* (1633); *τὸ στερεὸν θεμέλιον τῆς ἀληθείας* (1192); *σφραγὶς πίστεως* (1192); *ἔρεισμα πίστεως* (1633); *ἔρεισμα Ἐκκλησίας* (1636); *σιᾶσις τῆς Ἐκκλησίας* (Auvray, Parva Catechesis, p. 76—7), vocatur. Monachi, quia strenue contra iconomachos fidem defendebant »Ecclesiae Dei columnae et firmamenta« vel »nervi Ecclesiae« (1316) dicuntur; eos portae inferi nec praevaluerunt nec praevalere possunt (1301). Apud S. Theodorum jam satis evolutum est systema pentarchicum. Collegium patriarchale »quinvertix corpus« (99, 1280) »quinvertix potestas Ecclesiae« (99, 1417) vocatur. Totum spiritum novae opinionis expressit Theodorus verbis ad suum fratrem Josephum scriptis: »Quisquis enim pro veritate decertat ac patitur, columen est ejus ac fastigium« (1064).

V. De petra Ecclesiae tempore monothetismi.

In historia ecclesiologiae byzantinae nullibi tam clara et expressa documenta de Sede romana ut unico et indestructibili fundamento Ecclesiae inveniuntur ac apud auctores haeresia monotheticam impugnant. Dum pro posterioribus temporibus, ob rem Honorii, quaestio monothetica lapis offensionis infabillitati romanae Sedis erit, pro coetaneis catholice sen-

tientibus, illius quaestionis in Sede romana per eminentiam »orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt«. Apologetae orthodoxi contra monotheletismum praesertim Sedem romanam ut illam, quae sola **quolibet** in casu sufficit ad veram doctrinam salvandam et totum aedificium Ecclesiae sustentandum demonstrant. In hac vero re discrimen specificum inter theoriam traditionalem et recentem consistit.

I. Primus, qui monotheletismum impugnavit, s. Sophronius suum suffraganeum Petrum Romam mittens, ita alloquitur: »Quantocius de finibus terrae ad terminos ejus deambula, donec ad Apostolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt (*ἐνθα τῶν εὐσεβῶν δογματῶν εἰσὶν αἱ κρηπίδες*) pervenias« (Mansi, 10, 895). Haec de Sede romana a Honorio gubernante Sophronius loquitur. Nuntius Sophronii Romam veniens coram papa Martino haec dicebat: . . . quippe quoniam hoc potestative olim et ab antiquitus facere per apostolicam . . . auctoritatem, dum aperta lucubratione non solum claves regni coelorum creditae sunt ei, atque ipse tantummodo ad aperiendum eas fidelibus quidem digne . . . meruit etiam et pascere primus iussus est oves catholicae Ecclesiae, cum dominus dicit: Petre amas me? Pasce oves meas: Et iterum ipse praecipue ac specialiter firmam praem omnibus habens in Dominum Deum . . . fidem, convertere aliquando et confirmare exagitados consortes suos et spirituales meruit fratres . . . (Mansi, 10, 895).

Revera mirum est, cur Stephanus Matth. 16, 18 ommiserit cum totus sit in explicando Matth. 16, 19? Influxus teorie recentis manifestus est. Hoc etiam ex industria Stephani ut vim auctoritatis romanae ex Joan. 21, 1, Luc. 22, 32 explicet, apparet. Sed tamen notanda sunt verba Stephani Petrum Sedemque romanam exhibentia ut unicum clavigerum, et unicum, qui confirmare potest collegas et fratres errantes.

An. 643 metropolita cyprensis Sergius ad papam Theodorum scribit: »Firmamentum a Deo fixum et immobile atque tituli formam lucidissimam fidei vestram apostolicam sedem constituit, o sacer vertex. Christus Deus noster. Tu es enim, sicut divinum veraciter pronuntiat verbum, Petrus, et super fundamentum tuum ecclesiae columnae confirmatae sunt . . .« (Mansi, 10, 914).

Sanctus Maximus Confessor adhuc clarius se exprimit. »Ab initio enim quando ad nos Dei Verbum assumpta carne descendit, **unicam** firmam basim ac fundamentum, omnes ubique christianorum Ecclesiae, quae ibi est, maximam nacti sunt, habentque Ecclesiam, ut in quam, juxta ipsam Salvatoris promissionem, portae inferi haudquamquam praevaluerint...« (P. G. 91, 138—9). Alia vero vice: »Si enim romanam Sedem non solum reprobam Pyrrhum, sed et male sentientem et male credentem non nescit, prespicuum profecto est, quia omnis, qui eos, qui Pyrrhum reprobaverunt, anathematizat, **Sedem romanam**, id est **catholicam Ecclesiam** anathematizat... Itaque si vult haereticus non esse, neque audire, non isti aut illi satisfaciat... festinet prae omnibus Sedi romanae satisfacere. **Hac enim** satisfacta, communiter ubique omnes **pium** hunc et orthodoxum praedicabunt.« (P. G. 91, 144), et hoc ideo, quia Deus universarum pronuntiavit se »super Petrum aedificaturum esse Ecclesiam« (P. G. 90, 93).

2. Notandum est tamen non omnes Byzantinos adversarios monotheletismi et orthodoxiae addictos ita de Sede romana credidisse. Quod praesertim ex historia concilii VI. oecumenici apparet. Patres hujus concilii primatum romanum agnoscunt, sed nimis diverso stylo ac supra citati auctores de eo loquuntur. Pro ipsis romanus pontifex *ἀποστολικῆς ἀκροπόλεως ἀρχιερατικώτατος προέδρος* (Mansi 11, 659), *κορυφαϊώτατος* (663), *ὁ κορυφαϊώτατος πρωταπόστολος* (666) est; eum »medicum... contagia haereticæ luis fortiter propulsantem remediis orthodoxiae, ac valetudinis robur membris Ecclesiae largientem« (683) credunt. Ecclesia romana »super firmam fidei ipe-tram stat« (683).

Dum papa Agathon in epistola ad imperatorem Constantinum totus est, ut »hanc Apostolicam Ecclesiam nunquam a via veritatis in qualibet erroris parte deflexam esse« demonstret, episcopi byzantini contra omnem rationem papam Honorium haereticis Theodoro, Cyro, Sergio, Paulo adnumerant et cum ipsis ut haereticum damnant (Mansi 11, 664—5). Illa epistola Agathonis coram patribus concilii lecta est, contra quam nemo reclamavit, et tamen episcopi in cathalogo haereticorum et Honorium posuerunt. »Ce que fut la faute d' Honorius, nul ne l'ignore... Mais fallait il le triter en heresiarque?... C' etaient

là des témoignages (pro orthodoxia Honorii) considerables et dont l'episcopat byzantin de 681 eut du tenir compte. Cet episcopat n'en fit rien. Trop heureux de clouer un eveque de l'ancienne Rome au pilori qui reclamait quatre des plus recents pasteurs de la Rome nouvelle, il inscrivit Honorius à la suite de Sergius, de Paul, de Pyrrhus et de Pierre, sans presque marquer de difference entre eux et lui, tant et si bien qu'un jour devait luire où les Byzantins regarderaient ce pontife romain comme le premier pere, comme le seul auteur responsable du monothelisme.» (Pargoire, op. c. p. 198—9). Decem annis postea synodus trullana coetur, quae illa nota de romana sede proferet.

Tempore monotheletismi duo torrentes ecclesologiae byzantinae ad invicem pugnantes apertissime se manifestarunt. Proh dolor, in concilio VI. oecumenico ille recens, byzantinus, antiromanus super traditionalem, catholicum, romanum plenam victoriam abstulit. Ita pro semper ecclesiologicalam byzantinam in spiritu antiromano direxit.

VI. Teodorus Studita quid de apostolorum relatione ad invicem crediderit?

Sanctus Theodorus Studita principalis theologus iconophilus et praecipuus dux orthodoxorum contra haeresin iconoclasticam fuit. Insimul ille fuit ultimus magnus theologus byzantinus, qui omnino catholice de primatu Petri et Sedis romanae sentiebat. Ideo maximae utilitatis esset ad clare percipiendam mentem ecclesiologicalam byzantinam immediate ante natum Photium, profundius investigare, quomodo hic magnus theologus relationem reciprocam apostolorum conceperit.

a) De dignitate singulorum apostolorum.

Theodorus docet apostolos inter se diversas partes orbis terrarum divisisse et ita »duces reapse apparuerunt et universalis regis Christi principes sunt constituti« (99, 793). Potestatem in Ecclesia Petrus separatim ex Math. 16, 19, quam postea omnes apostoli secundum Joannem 20, 22 acceperunt (99, 1037; Au. 442—3).

Saepeissime Petrum et Paulum insimul ponit, similia, quandoque identica, pro utroque habet »Cum autem de Deo sermo sit... neque si Petrus et Paulus... foret demutaret quidpiam vel minimum audesset« (99, 1332). Similes textus habentur 99, 345; 1225; 1253.

Non semel a Teodoro Petrus et Paulus titulo aequalis honoris honorantur. Uterque »Magnus dicitur. Cura praefecturae non impedit perfectionem religiosam, ut casus Petri docet, quia Joan. 21, 18 dicta sunt ad Magnum Petrum' (90, 1431). Sorores cujusdam monasterii, ob mortem praepositae tristes, verbis 1. Thes. 5, 16 quae »clamat Magnus apostolus« consolatur. (99, 1564). Similia in 99, 1436; 107; 1037; 1660; 1536; 1488; 1501; 158; 1127; 1001 leguntur.

Sanctus Paulus non semel »sol mundi« vocatur (99, 1485; 1393; 1480). Ex hoc similibusque locis clare apparet s. Paulum speciali caractere docendi suis verbis praestare ipsumque Ecclesiam Dei illuminare.

S. Bartholomaeus a Theodoro »divinae lucis splendor sanctae Ecclesiae« (99, 801) »artificiosus rhetor verae sapientiae« (ibid.) »lumen spiritalis paradisi« (ibid.) »devinitus illustrata et ignea columna orthodoxiae« (ibid.) sol orbis terrae, qui concta illuminat« (ibid.) denominatur.

S. Joannes ob suam virginitatem custos B. Virginis esse meruit et »Dei Genitricis filius appellatus«, qua de causa et Petrus »Joannem sibi voluit praelatum« (99, 784—5). Ipse est »perquam excellenter apostolus« (99, 772); »sublimis Ecclesiarum columna, Dei Ecclesiae firmissimum fundamentum« (ibid.) »serra adversus omnes haereses, perpetuo motu agitata« (ibid.) »magnus Evangelii sol speciose discurrens« (99, 773). Joannes ut piscator hominum supra »firmam fidei petram« sedet (99, 776) »per Joannem portae inferorum divinae vocis plenitudine destructae sunt, exortusque est orthodoxiae sol« (99, 785); »magnus Evangelii sol«, »rame apostolice, Petro compar« (τῶν ἀποστόλων ἀρχέμων, ἰσόπειρος) (99, 788).

b) De primatu sancti Petri.

Innumeris in locis s. Petrus a Theodoro κορυφαῖος vocatur (99, 168, 496, 1044, 1065, 1721, 1304 etc) Etsi haec vox nec apud Theodorum nec alium auctorem semper auctoritatem

includit, tamen Theodorus hac voce non semel veram auctoritatem Petri exprimit. Quae vox apud Photium significationem magis historicam quam juridicam habere videtur (*πρὸς τοὺς λέγοντας* etc. ed Rhallis-Potlis, p. 409—14). S. Basilius vocat s. Athanasium *κορυφή τῶν ὄλων* (ep. 69, 1): etsi constat ipsum nullam potestatem ecclesiae alexandrinae in alias, docuisse. Econtra vero ecclesiam antiochenam omnibus aliis antecellere, affirmavit. S. Theodorus hanc vocem triplici sensu adhibet i. e. symbolico, indeterminato, et juridico, sed tamen, quando Petro adscribitur, ordinarie sensum juridicum habet. Non semel verbis s. Petri, cui titulus *κορυφαῖος* doctrina orthodoxa contra haereticos demonstratur. »Quoniam alicubi sane coryphaeus apostolorum Petrus ait: Propter imaginem Domini nostri Jesu Christi« (99, 1304 cf. 1044, 1605, 496, 1721, 468). Non semel Petrus *κορυφαῖος* eodem tempore ac *πρώταρχος* vocatur (99, 1444, 1460) Petrus *προτόθρονος* dicitur (99, 784).

Petrus *ποιμήν* a Theodoro creditur. Habet virgam pastolarem »Nihil enim tam acceptum Deo, quam subditos pascere ac regere. Sic enim magnum Petrum compellat »Si diligis me, pasce oves meas« (99, 1432 cf. 1460, 1556, 1593). Haec potestas pascendi veram jurisdictionem in subditos includit. Theodorus potestatem virgae pastolaris superiorum in monasteriis cum potestate pascendi Petri comparat. Scribit ad quendam superiorem monasterii: »Ac beatus es, apostolicum opus peragens. Dominus siquidem, praecipuam amoris erga ipsum demonstrationem esse, Petro coryphaeo apostolorum ostendit, virgam pastolarem: Si diligis me, inquit, plus his, Petre, pasce oves meas« (99, 1460). Haec potestas »virgae pastoralis« superiorum in monachos extenditur usque ad ejectionem ex monasterio (99, 956 ss.), analogice etiam eadem potestas Petri vera jurisdictione pollet (99, 946).

Utrum haec potestas etiam ad apostolos extenditur? Christus matrem suam Joanni, non Andraeae primo vocato nec Petro *προτόθρονος* eique, qui »confessionis praemio, munus alios pascendi accepit« tradidit (99, 784). »Ob virginitatis tamen nitorem in unum prae collegis aliis dilucidior ferebatur (Joannes) . . . Quod si Petrus ea ratione, quod plus amet, praefertur (*προϊσίσταται*) . . .« (99, 785) »et quidem beatum Petrum, post negationem, reliquorum apostolorum principem (*πρώταρχον*) renuntiat« (99, 1444).

c) Matth. 16, 18 apud Theodorum.

De hoc sermo fuit. Hic quidam textus, ubi ad primatum demonstrandum Matth. 16, 18 ommittitur, et Matth. 16, 19 afferitur citantur. »Cui tu dedisti, Christe, claves aetheris, ego hanc eidem condidi in terris domum« (99, 1801) »Quandoquidem Petro Magno Christus Deus post claves regni coelorum, pastoralis etiam principatus contulit dignitatem . . .« (99, 1018). »Quid autem canones dico, ac discrimen aliquod statuo? Perinde est de Evangelio Christi ac de illis dicere. Ipse enim claves regni coelorum magno Petro tradidit his verbis: »Quemcumque solveris et quemcumque ligaveris, hoc erit et illud« (99, 1307). *Μανθάνω δὲ διὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς κλείς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων πέτρον διὰ τῆς ἄγουσι. καίτοι γε ὁ κύριος οὐ κλείς ἀντὶ δίδωσι αἰσθητάς, ἀλλὰ τὰς διὰ λόγον εἰς δεσμεῖν καὶ λύειν* (Auvray, 55, 42—4). »Quot capessit mysteria Petrus totidem decurrit Bartholomaeus; qui et aequae theologiae montem conscendit, aequae Ecclesiae fundamenta jactat (*ἐπὶ Ἰσῆς θεμελιοῦ τὴν Ἐκκλησίαν*) (99, 794).«

VII. Traditio ecclesiarum orientalium de petra Ecclesiae.

Haase in opere, »Apostel und Evangelisten in den orientalischen Überlieferungen«, (Münster i. W., 1922.) quid diversae ecclesiae orientales de singulis apostolis, doceant, investigavit. Conclusiones et documenta a Haase allata pro nostra thesi maximi ponderis sunt. Ex his elucet, ecclesias orientales usque ad nostra tempora doctrinam traditionalem de Petro ut petra Ecclesiae conservasse.

Perspiciamus traditiones harum ecclesiarum. Documenta, nisi aliud notetur, ex libro citato Haase, excerpta sunt.

I. Testimonia liturgiarum orientalium.

a) Liturgia syriaca.

In officio loco festi ss. Petri et Pauli legitur: »Jesus in suo evangelio dixit Petro: Tu es petra, super quam ecclesia mea aedificabitur . . . Beatus es Simon . . . super quem fundatum est aedificium Ecclesiae sanctae. Tu enim es firmitatis petra, teque ut fundamentum Dominus tuus constituit Ecclesiis suis . . .« (225) Matth. 16, 18 diversis modis

exprimitur »Iste est sanctus Simon, super quem constructam et firmiter fundatam ecclesiam, omnes reges et tyranni non possunt debellare« »Super Simonem Petrum Dominus noster Ecclesiam suam aedificavit« »Ecclesiam sanctam super te, Simon, aedificato, ita ut inferi serae haud possint eam expugnare« Ecclesia dicit: »Super illam Petram familiae Petri principis discipulorum aedificata sum et non timeo. Propterea serae et vectes Inferi in aeternum adversum me non praevalent« »Dixit Simoni Dominus ejus: Tu es petra firmitatis, et super te superponam Ecclesiam sanctam . . . Filius Dei in Ecclesiae suae fundamento te collocavit, ut feras pondus totius domus, sicut ipse fert totius mundi et per firmitatem confessionis tuae disputationes et jurgia philosophorum evanescant« (225—6). In matutino officii Petri et Pauli 29. VI. legitur: »Glücklich bist du, Simon, Grundstein der hl. Kirche . . .« »Aber die Gnade, in der Gestalt des Apostolats, rief Simon und sagte im: Furchte dich nicht, Kepha; du bist immer Kepha und auf dir wird gebaut werden die Kirche Christi« (228). »Hic est Sanctus Simon, super quem fixum fuit fundamentum Ecclesiae, quam non vincent Reges neque Tyranni« In officio dominicali Melchitarum habentur ista: »Beatus es Simon Bar-Jona, cui os vivens affirmavit dicens: Beatus es, quia super te aedificabo, et stabiliam firmiter Ecclesiam sanctam. Hic est Petrus in veritate, cui impositum fuit ab ore illo sanctissimo nomen, quum dixit illi: Tu vocaberis Petra, et promisit super ipsum aedificaturum se Ecclesiam sanctam« (229). In formula ordinationis Maronitarum syrorum dicitur: »Beatus es Simon . . . super te aedificabo ego Ecclesiam, et vectes, serraesque inferorum non praevalent« (231). »In der Liturgie ist fast stets die Person Petri, nicht sein Bekenntnis, als Grundstein der Kirche gedacht. Nur an einzelnen Stellen gilt der Glaube als das Fundament gedacht »Super petram fidei posita sum et non timeo« Ferner: »Beata es, Ecclesia fidelis, consors Sponsi coelestis, quia super petram fidei posita sunt et firmata moenia tua« (280).

b) Liturgia nestoriana.

In quodam breviario nestoriano legitur: »Bienheureux es tu, o Rome celebre, cité des rois, servante de l' epoux, car

voici que reposent en toi les deux predicateurs veritables, Pierre, le chef des apotres, sur la fermeté (ou verité) duquelle notre Souveur a bati son église fidele . . . » (222). Petrus vocatur »l'econome et possesseur des chefs du royaume, car l'Eglise sainte est batie sur toi, parceque tu as la pierre (Kepha) de la fermeté (verité). Ton maitre t'a placé comme un fondement au melieu de son Eglise, afin que les compagnons edifient, suivant le symbole de la foi veritable« (223). In 2. nocturno officii ss. Petri et Pauli dicitur: »Super petram apostolorum fundavit Dominus Ecclesiam suam et Sacerdotes in ea ministrarunt sacerdotio Petri« (230). »Tres architecti, qui aedificarunt super fundamentum Simonis Petri, oeconomi quibus commissus est thesaurus spiritualis« »Super fundamentam veritatis Simonis Petri aedificaverunt veri (doctores)« (230 m. 5) Sicut in orthodoxa ita in nestoriana liturgia quandoque fides petra vocatur »Super petram fidei aedificasti, Salvator noster, Ecclesiam tuam, ita ut procellae nequeant eam commovere« (230).

c) Liturgia armena.

In rituali armeno habetur: »Dominus Deus Noster, qui nomen S. Principalis Apostoli Petri vocasti Petram et super eum aedificasti universam Ecclesiam.« In hymnario Petrus »fundamentum Ecclesiae« »Petra inexpugnabilis a portis inferi« vocatur (231) in menologio vero »Petra fidei et Caput Ecclesiae« fidei petra . . . Ecclesiae fundamento positus« dicitur (232). In libro liturgico Palaran inter Petrum et Paulum comparatio fit »Petre et Paule christianorum gloria . . . Quorum unus tu Petra angularis Ecclesiae positus es, alter super te aedificabat homines . . . Petra inexpugnabilis a portis inferi . . . Caput Ecclesiae, et Petra, Fundamentum immobile«. In officio festi Petri et Pauli canitur: »L'Eglise de Dieu affermie sur la pierre de la fois et ornée à la gloire du Verbe incarné. L'un, par la revelation du Pere venue d'en haut a confessé l'essence du Fils unique ineffable et autant ainsi mérité la grace de la Beatitude, il est devenu la pierre que ne vaincra pas les portes de l'Enfers« (233) »chefs de l'église, pierre fondamentale inbranlable« (234).

In recensione armena liturgiae jacobiticae »professio Petri« petra Ecclesiae vocatur »Concede per haec firmitatem sanc-

tae ecclesiae illi, cujus fundamentum positum est super saxum fidei, quod est confessio Petri» (244).

2. Testimonia theologorum.

a) Testimonia theologorum syrorum orthodoxorum.

In quadam synodo an. 423 habita in Syria orientali haec ab 36 episcopis declarata sunt: »Vor allem aber ist es Recht, dass in der hl. Kirche alles vollkommen erfüllt werde, dass wie einer ist der Vater der Wahrheit, einer der Sohn, der Erlöser Christus und einer sein lebendiger Geist der Paraklet, so einer ist sein getreuer Schatzmeister Simon Bar Jona, der den Namen Kepha bekam und dem er versprach: aus diesen Felsen werde ich meine Kirche bauen . . . Nicht sagte Christus zu allen Jungern: »auf euch werde ich bauen« (160). Sanctus Ephrem scribit: »Simon, discipule mi, ego te constitui fundamentum Ecclesiae sanctae, Petrum vocavi te antea quia tu sustinebis totum meum aedificium; tu es inspector eorum qui aedificant mihi Ecclesiam in terris; si quid reprobum aedificare velint, tu fundamentum reprimas eos« (171). Ephrem sacerdotes per potestatem a Petro receptam suum munus exercere, docet. »Apprehendit Simon captos pisces eosque protulit coram Domino. Sacerdos noster per potestatem a Petro acceptam assumpsit virgines et innoxios eosque in festo obtulit Domino festi« (173).

»Tu es petra (Petrus), illa petra, quam erexit (Christus) ut satanas in eam offenderet. E contra satanas hanc petram Domino opponere voluit, ut in eam offenderet, quum Petrus ad Dominum diceret: ‚Absit, Domine‘. Nos non diceremus satanam ita cogitasse, nisi is, qui sciebat, id manifestum fecisset: »Vade retro satana, quia scandalum es mihi at Dominus hanc petram sumpsit et retro a se proiecit, ut sectatores sanatae in eam offenderent, quia retrorsum abierunt et in terram prostrati sunt« (Ibid. p. 170). »Vocavit Jesus Simonem et Joannem, duos suos amicos, sanctum scilicet apostolorum caput, petram Ecclesiae fundamentum, et discipulum virginitate purissimum, super quem disposuit et extulit ecclesiae muros . . . ; utrique enim, Fundamento scilicet et Ornamento, congruebat, ut sacris Christi mysteriis, initiarentur« (Ibid, 173—4). »Quomodo

Ephrem clare inter munus Petri et Joannis distinguat! (Cf. ibidem p. 168—177). Chorepiscopus syrus Balaï (460) de Petro loquitur: »Selig bist du, Ausserwählter, Haupt der Schar, Simon! Denn dein Herr und Gott hat dir Heil gegeben, und Fels und Fundament bist du von ihm benannt worden« (178). Isacus antiochenus docet: »Ecclesia aedificata est super Simonem, quemadmodum tabernaculum super Moysen« (179).

b) Testimonia theologorum nestorianorum.

Narsai († 507) scribit: »Princeps discipulorum venatus est Urbem principatus, et introduxit illam et detinuit intra propugnacula fidei . . . Posuit confessionem suam in similitudinem Petrae in principio domus, et construxit et coniuxit populos scissos, fulcris charitatis« (179 n. 5). Alio loco: »Simon habe wie ein Fels in den Grundstein des Gebäudes sein Bekenntnis gelegt« (180). In chronica arbelanensi episcopi Nohoratio legitur, in qua ipse orat: »Du, durch dessen Heldentatengewalt die Apostel deinen Namen an jedem Orte kundgetan und deine Kirche gepflanzt und gegründet haben auf dem unüberwindlichen Felsen des Simon Kephas« (139).

Episcopus Elias ab Anbar (s. X.) de Christo et Petro ut petris Ecclesiae loquitur: »Est eruditus investigatio et scientibus veritatem quaesitus: cur Servator appellavit Simeonem filium Jonae Petram? Ipse Christus Servator magnus est Petra vera, cur igitur alium appellavit Petram et aedificii caput. Pro communiōne (vel identitate) appellationis et nominis, dedit Simoni nomen Petrae . . . Christus Petra vera futurus erat, ut se reciperet in coelum, et posuit vicarium suum in terra et nominavit Petram aedificii . . . Apellavit eum de nomine suo proprio Petram; nemo enim adhuc Petra vocatus fuit, ut futurus esset Ecclesiae fundamentum . . . Jam vero Dominus Simeonem oeconomice et mysteriose Petram vocavit; scilicet a) ut incolume esset et stabile quod supra Petram aedificatur; b) ut super illam imponatur ac secure elevetur constructio usque ad altitudinem tecti c) dixit Petram quasi diceret basis, fundamentum . . . d) appellavit Petram, ut tali modo aedificium supportaret, quo structura recta eveheretur usque ad perfectionem, et ipsum aedificium immobile staret in pluviis ac tempestatibus, incocussumque et firmissimum, contra ventos et torrentes« (182—3). Presbyter nestorianus Abu'l — Taragibnat — Tadjib († 1043) Matth. 16, 18 ita explicat: »Tu es

Petra significat fundamentum Fidei et Confessionis, et haec est remuneratio pro illa confessione« (185).

c) Testimonia theologorum monophysitarum.

Jacobus Sarugunensis (452—521) de Petro dicit: »Templi sancti cuius foundationem suscepi esse fundamentum, ita ut super te totam Ecclesiae structuram possim disponere« (Apud Marini, op. c. p. 210) »In luminum turri duodecim posuit Christus lapides sed unum tantum elegit ut super illud tota domus excitaretur« (Ibid. 210). »Tu es petra et super te Gloriosam aedificabo, et portae inferi cujuscumque generis sint contra eam non praevalebunt« (Ibid. 210). Petrus »mit einem herrlichen Namen Petrus d. h. Grundstein des königlichen Hauses benannt worden war (Haase, 187). »Il est toujours le chef, meme dans sa conversion, et l'Eglise est batie sur lui dans toute son etendue« (187). »Du bist Kephas und zur Grundlage des erhabenen Hauses mache ich dich; auf dir will ich die Gemeinde der Auserwählten begründen« (189) »Da er den Bau des Hauses begann, wählte er den Kephas aus, legte ihn als Fundament und gab ihm als Hochzeitsgabe das Charisma, den Tod und den Satan zu besiegen« (190). In historia ecclesiastica Zachariae Rhetoris (s. VI) legitur: »Da wir von den heiligen Lehrern gelernt haben, nicht auf den Felsen unseres Führers Petrus, Stein, den wahren Glauben zu treten . . . du wirst Stein genannt werden, und auf diesen Stein will ich meine Kirche bauen, und die Riegel der Unterwelt sollen sie nicht überwältigen« (140). Biographus principis monophysitarum Petri Iberensis, occasione mutationis nominis hujus a Nebarmyos in Petrum, scribit: »Als er das Gewand der Mönche anlegte, wurde ihm statt dessen (des Namens Nebarmyos) der Name Petrus aufgelegt nach dem Namen des ersten der Apostel, indem jene Väter, welche ihm das hl. Gewand gaben, wie ich meinerseits denke, dazu wohl durch göttliche Eingebung angeregt worden, weil er mit ihm wetteifern sollte im Wandel, in den Sitten und in der Freudigkeit des Glaubens, die ihm von Gott selbst verliehen worden ist, um deren Willen der Herr ihn auch Petrus d. h. Fels genannt und auf diesen Felsen seine rechtgläubige Kirche gegründet hat, indem er also zu ihm sprach: Du bist ein Fels, und auf diesen Felsen will ich meine Kirche bauen . . .« (141).

(Nastavit če se.)